

İSLÂMÎ FİNANSAL ARAÇLARDAN OLAN SUKUK'LARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ*

Hakan ERKUŞ **

İbrahim ÇENBERLİTAŞ***

Öz

Bu çalışmanın amacı dünya ticaretinde yeni söz sahibi olmaya başlayan ve özellikle de İslam dünyasının ticari işlemlerinde kullanmayı tercih ettiği İslami finans araçlarının tanınmasını sağlamak ve bu finansal araçların muhasebe dilinde nasıl ifade edildiğini göstermektir. Söz konusu İslami finans araçlarından olan Sukuk'tan ve Sukuk türlerinden bahsedilmiştir. Sukuk'ların uluslararası muhasebe standartlarının dışına çıkmayacak şekilde muhasebeleştirilmesi yapılması amaçlanmıştır. Bundan dolayı da uluslararası finansal raporlama standartlarının 7'inci ve 9'uncu standardından da yararlanılarak söz konusu araçların muhasebe kayıtları yapılmıştır. Sonuç olarak da yeni bir konu olan Sukuk'ların eksik görülen yanlarından bahsedilmiş olup bu eksikliklerin nasıl ve ne şekilde giderilebileceğinin üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Sukuk, Finansal Araçlar, TMS, TFRS.

ACCOUNTING 'SUKUKS', ONE OF THE ISLAMIC FINANCIAL INSTRUMENTS

Abstract

The purpose of this paper is to introduce the Islamic financial instruments which recently begin to have a voice in world trade and particularly Islamic world prefers to use it in financial trade and to show how these financial instruments are expressed in the accounting language. It is mentioned about "sukuk" one of Islamic financial instruments and types of it. It is aimed to recognition "sukuks" in the frame of international accounting standards. Therefore, these instruments' accounting records were made by using 7th and 9th standards of international financial reporting standards. As a result, it is mentioned about a new issue sukuks' shortcomings and focused on how and in what way these shortcomings can be eliminated.

Keywords : Islamic Finance, Sukuk, Financial Assets, IAS, IFRS.

GİRİŞ

Küresel ekonomide büyük oranda finansman işlemlerin büyük bir kısmı faizli finansman araçları ile yapılmaktadır. Bu faizli finansman araçlarına alternatif olarak son zamanlarda

* 21-23 Ekim 2015 tarihinde gerçekleştirilen olan Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, hakanerkus@hotmail.com.

***Arş. Gör., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, ibrahimcemberlitas@hotmail.com.

İngiltere ve Malezya başta olmak üzere birçok ülkede İslami kaidelere ve İslami ticaret usullerine uygun olarak İslami finansman araçları kullanılmaya başlamıştır. Söz konusu İslami finansman işlemleri sukuk adı verilen araçlarla yapılmaya başlanmış olup ülkemizde de özellikle 2000’li yılların başlarında performanslarını ve işlem hacimlerini, ülkedeki şube sayısını arttıran katılım bankalarında bu araçların kullanılma ihtiyacı artmıştır. Şüphesiz bu ihtiyacın temelinde faizin İslâm dininde kat’iyyen yasak olması etkisi de özellikle önem arz etmektedir. Bu çalışmada İslâmî finansman araçlarından olan sukukun türleri; mudaraba, muşaraka, icara, selem, istisna ve murabaha sukuklarından bahsedilmiş ve bu sukukların muhasebeleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Muhasebeleştirme işlemleri yapılırken 1991 yılında kurulan ve 1993 te de ilk bildirisini yayımlayan “İslami finansal kuruluşlar muhasebe ve denetim organizasyonu” (AAOIFI) nin şeriat muhasebe standartlarına bağlı kalmak üzere uluslararası muhasebe standartlarından da yararlanılmıştır. Zaman zaman uluslararası finansal raporlama standartları 7 ve 9 (UFRS 7 ve UFRS 9) Finansal Varlıklar standardı ile şeriat muhasebe standartları arasındaki farklara ya da benzerliklere değinilmiş ve çalışmamız bir muhasebe uygulaması yapılarak bir dizi önerilerde bulunularak nihayet bulmuştur.

Birleşik(Gömülü) finansal araçlar; işletmenin ihraç ettiği, hem öz sermaye unsuru hem de borçlanma unsurunu aynı anda taşıyan türev olmayan menkul kıymetler birleşik araçlar olarak adlandırılır. Bu tür araçlar bilançoda; finansal varlık, finansal borç ve öz kaynağa dayalı finansal araç olarak ayrı ayrı gösterilmesi gerekir. Böylelikle işletme ihraç zamanındaki koşullara göre belirlenen fiyatı borç ve öz kaynak kısımlarına ayıracak ve bunu ileride gelişen piyasa koşullarına göre (faiz oranı, döviz fiyatı, diğer menkul kıymetlerin fiyatları gibi) değiştiremeyecektir. Mesela bu şekilde hisse senedi ile değiştirilebilir tahviller sahibine en az iki yıl faiz hakkı daha sonra hisse senetleri ile değiştirme ve devamında temettü hakkı sağlamaktadır (Örten, Kaval, & Karapınar, 2013:437).

Bir sözleşmeye finansal araç diyebilmemiz için onun normal koşullarda mal ve hizmet üretimi veya bunların satışlarını konu alan sözleşmeden kaynaklansa dahi karşı tarafın sözleşme ediniminin mal veya hizmetle değil, finansal araçlarla ödeniyor olması lazımdır. Böylelikle mal ve hizmet satımından kaynaklanan ve karşı tarafın mal veya hizmet teslimi ile değil de, nakit veya diğer finansal araçlarla ödeyeceği alacaklar bu kapsama girmekte, geri kalan kısmı girmemektedir. Bu şekilde örneğin mal ve hizmet alımı için verilen sipariş avansları finansal araç olamayacaktır. Benzer şekilde herhangi bir sözleşmenin finansal araç olabilmesinin başka bir şartı bunun bir sözleşmeye dayanması gereğidir. Tek taraflı olarak doğan borç veya

alacaklar finansal araç kabul edilmemektedir. Örneğin vergi nedeniyle doğan borçlar veya fazla vergi ödemeleri nedeniyle vergi daireleri veya devlet kurumlarından doğan alacaklar finansal araç kapsamına girmemektedir (Örten, Kaval, & Karapınar, 2013:434).

1. İSLAMİ FİNANS / FAİZSİZ BANKACILIK

Faiz, İslam inancında tefecilik ve haksız kazanç sağlamak olarak nitelendirildiğinden, haram ya da olarak kabul edilmektedir. Mesela ödünç verilen belirli bir miktardaki paranın belirli bir süre sonunda önceden belirlenmiş bir faiz geliri doğurmasına İslami esaslara göre “riba” denir ki, bu haramdır. Yine benzer şekilde paranın doğrudan alışveriş konusu olduğu durumlarda, garanti edilmiş bir anaparanın üzerine eklenen ve bir vade veya ödemede gecikme süresi karşılığı olarak, ek bir gelirin istenmesi faiz olarak nitelenmektedir. Başka bir ifadeyle faiz (riba), para-para alışverişlerinde anaparaya eklenen ilave parayı göstermekte, malın mal ile değiştirilmesi işlemi ise, fazladan istenen mal miktarının adı olmaktadır. İslam dininin fazladan istenen bu mal veya parayı yasaklamasının sebebi ahlaki, toplumsal ve ekonomik yaşantıya verdiği zarara dayanmaktadır (Eskici, 2007:10).

Çağdaş faizsiz finans kurumlarını ilk defa 1942’lerde ortaya çıkmıştır. Ortaklığa dayalı ilk faizsiz banka 1963 yılında Mısır’ın Mit-Gamr kasabasında kırsal kesimdeki üreticileri aracı ve tefecilerden kurtarmak amacı ile Ahmed en-Naccar tarafından kurulmuştur. Alman tasarruf bankalarının II. Dünya savaşı sonrasında Almanya’nın hızlı kalkınmasında oynadığı rolden etkilenen en-Naccar, bu bankacılık sistemini İslam’ın iktisadi ve kültürel değerleri ile birleştirerek Mısır’da uygulamaya çalışmıştır. Bankanın kuruluş aşamasında Almanya’dan destek alınmıştır. Ancak, En-Naccar’ın faizsiz bankacılık düşüncesini hayata geçirme çabasında olduğunu anlayan Almanlar desteği yarıda kesmişlerdir. En-Naccar tarafından kurulan bu ilk faizsiz banka dört yıl faaliyetini sürdürmüş, 1967 yılında kapanmıştır. Ancak bu ilk deneme, diğer faizsiz bankaları kurulmasına öncülük etmiştir (Bayındır, 2005:41).

İslami Bankaların 1970’li yıllarda ilk olarak faaliyete başlamaları ile birlikte dünya çapında çeşitli kuruluşlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bankacılığa benzer şekilde tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz finansman prensibi ile finansman kullandırma yöntemleriyle değerlendirerek, oluşan kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşmakta idiler. Katılım bankaları bu şekilde hem atıl fonların ekonomiye kazandırılması suretiyle klasik faizli bankaların tamamlayıcısı özelliği olmuşlardır, hem de ekonomiye kazandırılan fonların klasik faizli bankaların sunmadığı yeni finansal enstrümanlarla tekrar ekonomide yatırım amaçlı

kredilere dönüştürülmesi suretiyle de klasik faizli bankacılığa alternatif bir piyasa geliştirmiştir. Ayrıca, fon kullandırılan sektörlerin hem yatay ve dikey hareketlilik gösterebilecek besleyici özellikte olması, bunlara ilaveten özellikle ahlaki, kumar ve alkol gibi üretim birimleriyle finansman ilişkisine girmemeleri ve fon kullandırma yöntemlerinin ekonomiye sağladığı dinamiklik ve krizlere ve spekülatif dalgalanmalara karşı geliştirdiği dirençle, Türkiye ekonomisine ve insanına ekonomik ve sosyal anlamda mütevazî katkıları yanında, konvansiyonel bankaların sunmadığı alternatif finansman enstrümanlarını müşterilerine sunmalarıyla bankacılık sektörünün hizmet yelpazesini genişleterek Türk finans piyasasına çeşitlilik ve derinlik getirilmesine de pozitif katkıları olmuştur (Ulusever, 2009:1).

2. SUKUK

İslami finansman yöntemlerine dayanılarak ihraç edilen menkul kıymet olan sukuk; orta veya uzun vadeli, sabit veya değişken getiri sağlayan faizsiz sermaye piyasası aracıdır. Sukuk bir varlığa sahip olmayı veya ondan yararlanma hakkını göstermektedir. Sukuk'ta yer alan hak sadece nakit akışı değil aynı zamanda mülkiyet hakkıdır (Sevil, 2013:128).

Sukukta temel olarak üç taraf vardır (Sevil, 2013:129).

- Dayanak varlığın sahibi olan kuruluş; Yükümlü (kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, özel ve kamu sektöründe faaliyet gösteren varlık sahipleri vs.),
- Özel Amaçlı Kurum, SPE (sukuk ihracını gerçekleştiren ve yükümlü ile sukuk alıcıları arasında eşgüdümü sağlayan şirket) ve
- Sukuk sahipleri (ihraçtan sukuk sertifikası alan yatırımcılar).

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu sukuku “İhraç edildikten sonra eşit değerleri temsil eden; ihraçtan elde edilen tutarların ilk baştan planlanan şekilde yatırım yapıldığı; yapılan yatırım türüne göre duran varlıklar ve benzerleri üzerindeki haklar ve payların (intifa-kullanım hakkı dâhil) temsil edildiği veya bir proje ya da özel bir yatırım faaliyetinde ortaklık hakkı veren sertifika” şeklinde tanımlamaktadır (Küçükçolak, 2008:27).

Sukukun yapısı ve oluşturulma şekli ve dayandığı prensipler açısından kendine has bazı özellikleri vardır (Aslan, 2012:56).

- ✓ Faiz, prensip gereği yasak olduğundan sukuk getirileri faizli olmak yerine, kira geliri veya kar payı şeklindedir.

✓ Sukuk likit bir finansal araçtır. Çeşidine göre ikincil piyasalarda da işlem görebilmektedir.

✓ Sukuk işlemlerinde, İslami finansman prensipleri gereği yüksek belirsizlik içeren işlemlerden uzak durulmaktadır.

✓ Sukuk, sahibinin hak ve yükümlülüklerini belirten senetler olup nama veya hamiline düzenlenerek ihraç edilebilmektedir.

✓ Sukuk, İslam hukuku esaslarına göre düzenlenmektedir. İkincil piyasada işlem görmesi de bu kurallar dahilinde söz konusu olmaktadır.

✓ Sukuk yatırımcıları kara, sukuk ihracında belirtilen paylaşma oranına göre, zarara ise ortaklık payına göre katılmaktadır.

✓ Sukuk, dayanak varlık olan mal, hizmet veya menfaat üzerinde müşterek mülkiyet payını temsil eder.

Sukuk sahipleri, sukukları alarak dayanak varlığın sahibi olup ondan elde edilen gelirlerden ve aynı zamanda değer artışı ve düşüşüne hisseleri oranında ortak olurlar. Geleneksel menkul kıymet ihraç edenler, bu belge sahiplerine sadece ana para ve faiz ödemeği taahhüt ederken, sukuk ihraç eden kurum ise yatırımcılara mülkiyet hakkı vermektedir. Faize karşı hassas olan yatırımcılar, sukukların gerçek bir varlığa dayandıkları için, bu araçlara daha kolay yatırım yapabilmektedirler (Rımaz, 2014:15).

Geleneksel menkul kıymetlere bir alternatif olarak geliştirilen sukukun temel ilkesi İslami prensiplerle uyum içerisinde olmasıdır. İslami prensiplere göre borç alanlar, borç verenlerin iş ortağı olarak kabul edilmektedir. Yatırımın risk ve getirisi borç alan ve borç veren arasında paylaşılmaktadır. İslami tahviller, yapılandırılmış finansal araçlar olup bir ticari işleme dayanmaktadır. Söz konusu ticari işlem ise sukukun türüne göre, vadeli olarak varlık alım ve satımı, bir varlığın kiralanması, ortak girişim kurulması şeklinde olabilir (Yakar, Kandır, & Önal, 2013: 74).

2.1. Sukuk Türleri

Sukuklar, sukukun konusu olan malın çeşidine göre, finansman modeline göre, ikincil piyasada işlem görüp görememe esasına göre ve sabit getirili araçlar veya değişken getirili araçlar olarak dört yere ayrılmaktadır. Bunları aşağıda açıklamaya çalışacağız; sukukun konusu olan malın çeşidine göre mal satımına dayalı sukuk, menfaat satımına dayalı sukuk,

ortaklık esasına dayanan sukuk olmak üzere üç ana başlıkta değerlendirilmektedir (Durmuş, 2010: 145).

2.1.1. Mal Satımına Dayalı Sukuk

Murabaha, Selem ve İstisna sukukları konu itibarıyla mal satımına dayalı bir sözleşme içeren sukuk çeşitleridir.

2.1.1.1. Murabaha Sukuk

Bu sukuk türünde sertifika ihraç eden tarafa emtia murabaha satıcısı, murabaha alana emtianın alıcısı ve fona da emtianın satın alma maliyeti denmektedir. Yani bir vadeli satış sertifikası söz konusudur. Sertifika sahipleri murabaha emtiasına sahip olurlar ve emtianın tekrar satışında nihai satış fiyatı hakkına sahip olmaktadır. Murabaha temelli sukukun hukuki olarak geçerli olması için sadece birincil piyasada işlem görmesi gerekir. Sukukun ciro edilmesi veya ikincil piyasada işlem görmesine İslam hukuku tarafından izin verilmemiştir. Çünkü sertifikalar, emtia alıcısının sertifika sahiplerine borcunu temsil etmektedir ve borcun vadeli olarak alınıp satılması faizle sonuçlanacağından izin verilmemiştir (Tok, 2009:21).

Murabaha sukuku ile toplanan fonlarla mallar peşin alınır, belli kâr oranı eklendikten sonra vadeli olarak satılır ve yatırımcının son satış fiyatı üzerinden alacak hakkına sahip olurlar. Murabaha sukuku ile ilgili süreç aşağıdaki gibi özetlenebilir (Güngören, 2011:108).

- ✓ Şirket ve borçlu arasında ana sözleşme imzalanır.
- ✓ Şirket yatırımcılara sukuk ihraç eder ve sukuk getirisi alır.
- ✓ Şirket emtia satıcısından cari piyasadandan (spotta) emtia satın alır.
- ✓ Şirket emtiayı kâr marjını ekleyerek cari piyasa fiyatından anlaşılan zaman diliminde taksitli ödenmek üzere borçluya satar.
- ✓ Borçlu emtiayı cari piyasada emtia alıcısına satar.
- ✓ Yatırımcılar nihai satış bedeli ve getiri elde ederler.

2.1.1.2. Selem Sukuk

Bir alım-satım akiti olan selem yönteminde ileriki bir vadede teslim alınacak bir malın bedeli peşin olarak ödenir. Bu şekilde satıcıya o malı temin edebilmesi veya üretebilmesi için önceden finansman sağlanmış olur. Satıcı, sözleşme tarihinde kendisine tamamen ve peşin olarak ödenmiş bir bedel karşılığında, ileriki bir tarihte sözleşmeye konu malı teslim

edeceğini taahhüt eder. Bu sözleşme ile malın özellikleri ve kalitesi ileride herhangi bir ihtilafa neden olmayacak şekilde, açık ve net olarak tarif edilir (Tunç, 2010:151).

Selem sukukta selem sermayesi toplamak için eş değerli olarak ihraç edilen belgeler söz konusudur. Toplanan bu sermaye ile ihraç olan belgeleri alanlar Selem bazlı satılan malların mülkiyetini almış olur. Belgeleri ihraç eden bu malların satıcısıdır. Üyeler ise malların alıcılarıdır. Ödenecek üyelik ücretleri malların satın alma fiyatıdır. Selem belgelerini ihraç edenler mal sahipleridir ve bu mal sahipleri Selem bazlı malları ihraç edilen Selem sukuk belgeleri ile satmaya yetkilidirler (Küçükçolak, 2008:29).

Selem işlemi hem alıcının hem de satıcının yararına olmaktadır. Alıcı önceden malının değerini alır satıcı ise önceden aldığı için spottaki fiyattan ucuza mal almış olur. Selem sözleşmesinin bazı özellikleri aşağıda gelmektedir (Usmani, 1998:130).

✓ Selem'in geçerliliği için, alıcı satış yapıldığı zaman bütün fiyatı satıcıya öder. Bu gereklidir çünkü tam ödemenin olmaması durumunda burç, borç karşılığında satılmıştır ve bu durum şeriatta yasaklanmıştır.

✓ Selem, kalitesi ve miktarı tam olarak belirtilebilir bir malın üzerinde yapılabilir. Örneğin değerli taşlar bu sözleşme ile satılamazlar çünkü onların her birinin parçası kalitede, miktarda veya ağırlıkta diğerlerinden farklıdır ve tam özelliklerini belirleme genellikle mümkün değildir.

✓ Selem sözleşmesinde eğer belli bir ürünü belirli alan içinde yetiştirilmesi ön görülümüşse bu sözleşme geçersizdir. Örneğin eğer satıcı belirli bir alanda buğdayı yetiştirmeği taahhüt ederse burada Selem geçersizdir çünkü bu alanın ürünü alıcıya teslim edilmeden önce bozulup; aradan gidebilir.

✓ Selem sözleşmesinde satın alınacak emtiyanın kalitesinde anlaşmazlık açabilecek hiçbir belirsizlik bırakılmamalıdır, bu konuda tüm olası detayları açıkça belirtmek gerekir.

✓ Bu sözleşmeye konu emtiyanın ölçümü kesin olarak belirtilmeli ve normalde tüccarlar tarafından nasıl ölçülürse sözleşmede de aynı ölçü esas alınmalıdır.

✓ Teslimatın kesin tarih ve yeri belirtilmelidir.

2.1.1.3. İstisna Sukuk

İstisna sukuku Arapça'dan gelen; bir işin yapılmasının talebi ya da siparişi anlamına gelmektedir. Hukuktaki tanımıyla İstisna; bir tarafın belirli bir tutar karşılığında, belirli bir

malı müşahhas tarihte tamamlayıp karşı tarafa teslim etmesi ile ilgili bir sözleşmedir (Rımaz, 2014:67).

İstisna, satıcı ile alıcı arasında bir malı imal etme üzerine yapılan bir satış sözleşmesidir. Bu yöntem genellikle imalatı uzun süren ya da temin edilmesi zaman alan malların satımında kullanılmaktadır. Sözleşmedeki belirlendiği şekli ile bu satış; peşin, taksitli veya ileri bir tarihte ödemek üzere yapılabilmektedir (Tunç, 2010:152).

İstisna, varlığın daha var olmadan satışdır. Bu da alıcının belirli bir mal üretimi için üreticiye sipariş vermesi anlamına gelir. Eğer üretici kendine ait malzeme ile söz konusu malın üretimini taahhüt etmiş ise İstisna işlemi başlamış olmuştur. İstisna'nın geçerliliği için üretilmesi amaçlanan malın fiyatı tarafların rızasıyla sabit bir tutar karşılığında tayin edilir ve malın özellikleri tamamen belirlenir. İstisna sözleşmesi üreticiye malın üretimi için bir taahhüt yaratır ve o işe başlamadan önce tarafların her hangi birisi sözleşmeyi feshedebilir (Usmani, 1998: 136).

Özellikle ev finans sektöründe finansmanı sağlamak için kullanılan İstisna'da eğer müşterinin kendine ait arsası varsa, bu arsanın üzerinde ev yapmak isterse ve bunun için finansman aradıysa ve finansör evin yapımının taahhüdü altına girerse bu bir İstisna sözleşmesi olur. Eğer müşterinin arsası yoksa ve ev ile beraber arsa da almak isterse yine finansör arsayı alıp üzerinde evi inşa edip müşterisine teslim eder. İstisna sözleşmesinde malın bedelinin peşin veya malın teslimi sırasında ödenmesi gerekli değildir, taksitlerle de ödenebilmektedir. Taksitlerin ödemesi sözleşmenin taraflarca imzalandığı günden itibaren başlanabilir; projenin yapımı sırasında ve hatta müşteriye tesliminden sonraya kadar da uzatılabilir. Bu durumda müşteri tarafından son taksit ödenene kadar sözleşmeye konu malın tapusu güvence olarak yükümlü tarafından tutulabilir. İstisna'da yükümlü projenin yapımının anlaşmadaki detaylı özelliklerle uyum içinde olacağına sorumludur. Herhangi bir tutarsızlık olması durumunda finansör söz konusu projeyi sözleşme şartlarıyla uyum içine getirmekle mükelleftir. Modern Satın al, İşlet, Devret sözleşmeleri de İstisna işlemine formüle edilebilir. Örneğin bir hükümet bir otoyol inşa etmek için; İstisna sözleşmesi ile bu oto yolu yapan biriyle anlaşmaya girebilir. Burada İstisna fiyatı yatırımcının belirli bir süre içinde geçiş ücretlerini toplamak olabilir (Usmani, 1998:137).

2.1.2. Menfaat Satımına Dayalı Sukuk

İcara sukuku menfaat satımına dayalı bir sukuk çeşididir.

2.1.2.1. İcara Sukuk

İcara sukuk türü sahibine kiradaki bir gayrimenkuldeki eşit ortaklığın sahipliğini veya gayrimenkulün intifa hakkını sunar. Bu sukuk, sahibine veya sahiplerine gayrimenkulün mülkiyet hakkını, kirasını almayı ve sukuku kiracının haklarını etkilemeyecek şekilde elden çıkarma (alım-satımını yapma) hakkını tanır. İcara sukuku sahipleri söz konusu gayrimenkulün bakım maliyetlerini üstlenmektedirler. İcara sukuk, bir kira kontratı ile bağlanmış tanımlı, mevcut ve bilinen varlıkların mülkiyet hakkını sahiplerine sunar ve kira bedeli sukuk sahibine ödenir. “Sözleşme süresi bellidir ve kira bedeli sürenin başlangıcında, sonunda; aylık ya da yıllık olarak ödenebilir (Rımaz, 2014:55).

İcara sukukların başlıca özellikleri aşağıda verilmektedir (Tok, 2009:20):

- ✓ İcara sukuk, kira sözleşmesine bağlı bulunan, tanımlanmış ve mevcut bulunan bir varlığın mülkiyetini temsil etmektedir. Bu nedenle, icara sukuklar, piyasaca belirlenmiş bir fiyat üzerinden alınıp satılabilmektedir.
- ✓ Bazı icara sukuklarda, sigorta ve benzeri giderler önceden kusursuz bir şekilde belirlenemeyeceğinden, beklenen net getiri önceden belirlenmiş ve tamamen sabitlenmiş olamayabilir. Bu nedenle bazı durumlarda, tahvilde belirtilmiş kira geliri maksimum getiriyi temsil etmektedir.
- ✓ İcara sukuklar, ikincil piyasada alınıp satılabilmek niteliğini haizdir.
- ✓ İcara sukuklar, pazarlanabilme ve ihraç yöntemi açısından yüksek derecede esneklik sağlarlar. İcara tahvilin dayanağı olan varlıkları kullanan merkezi hükümetler, yerel kuruluşlar ya da diğer resmi ya da özel kurumlar bu tür tahvilleri doğrudan kendileri ihraç edebilecekleri gibi, finansal araçlar vasıtasıyla da ihraç edilmektedir.

2.1.3. Ortaklık Esasına Dayanan Sukuk

Muşaraka ve Mudaraba sukukları ortaklık esasına dayanan sukuk çeşitleridir.

2.1.3.1. Muşaraka Sukuk

Muşaraka; iş ve ticaret bağlamında bir kuruluş içinde kar ve zararın tüm ortaklar tarafından paylaşılması demektir. Modern kapitalist ekonomide faiz her türlü finansmanda hiç bir ayırım gözetmeksizin kullanılan tek bir finansman aracıdır. İslam’da faizin yasak olmasından dolayı Muşaraka İslam ilkelerine dayanan bir ekonomide hayati bir rol oynayabilir. Muşaraka taraflarca kurulmuş karşılıklı bir ilişkidir. Bu nedenle her bir sözleşmede olduğu gibi burada

da bir sözleşmede gereken her bir malzemenin olması gerekir. Örneğin taraflar sözleşmeye girme yeteneğine sahip olmalıdırlar. Sözleşme herhangi bir baskı, dolandırıcılık yada yanlış beyan ve benzeri olmadan, tarafların rızasıyla gerçekleşmelidir (Usmani, 1998:39).

Muşaraka da sertifikayı elinde bulunduranlar hisseleri oranında projenin veya faaliyetin sahibi olurlar. Muşaraka sertifikaları ciro edilebilir enstrüman olarak işlem görür ve ikincil piyasalarda alınıp satılabilirler. Bunlar, yeni bir projenin kurulması, var olan bir projenin geliştirilmesi veya herhangi bir ortaklık sözleşmesini temel alan bir faaliyetin finansmanı için eşit değerde ihraç edilmiş sertifikalardır. Bu sukukun en belirgin özelliği; ortakların her birine eşit tutarda veya farklı tutarlarda yatırım yapma (sermaye koyma) imkânı verilmesidir. Ortaklar aynı tutarda sermaye koysa bile, kar paylaşım oranı farklılaştırılabilir. Diğer ortaklıklarda olduğu gibi bu ortaklık modeli de özel bir işlem için olabileceği gibi meşru sınırlar dâhilinde birden fazla ticari faaliyeti de kapsayabilir (Rımaz, 2014:44).

2.1.3.2. Mudaraba Sukuk

Mudaraba banka ile girişimci arasında yapılan bir kar ortaklığı anlaşmasıdır. Bir bankanın girişimciye sağlayacağı finansman desteğine fon bulabilmek amacıyla sertifika çıkarma yoluna gitmesi halinde, çıkarılan sertifikalara verilen isimdir. Sertifikaların satışı sonunda sağlanan fonun girişimciye aktarılması karşılığında banka girişimcinin yürüttüğü profesyonel faaliyetten kaynaklanan kâra önceden belirlenen oranlarda ortaklık hakkı elde etmektedir. Öte yandan, zaman içinde sukuka konu olan varlığın piyasa değerinde bir artış olması halinde sukuk sahibinin herhangi bir hakkı bulunmamaktadır. Ayrıca mudaraba sukuk sahiplerinin şirketin kayıtlı ortakları olmamaları da, onların genel kurulda söz sahibi olmalarını engellemektedir. Diğer taraftan, şirketin zarar etmesi durumunda ise zarar, sukuk sahiplerine yansıtılmaktadır. Ancak herhangi bir suistimal, ihmal ya da anlaşma ihlalinin ortaya çıkması halinde de zarardan banka sorumlu tutulmaktadır (Büyükkakın & Önyılmaz, 2012:4).

Mudaraba sukuk'ta banka, projenin bütün masraflarını karşılar. Yani, yapılan yatırımdaki tüm sermayenin sahibi bankadır. Fon kullanan müşteri ise, işe emek ve ustalığını koyar. İslam Bankalarının üçüncü kişilere fon kullandırması müşterek mudaraba anlaşması içinde cereyan eder. Bu anlaşma içinde üçüncü kişilerle mudaraba anlaşması kurduğunda İslam bankası rabbü'l-mal (sermayedar), fon kullanan ise mudarib durumundadır. Mudaribin söz konusu işte sadece emek ve ustalığını kullanır. Fonu kullanacak müşterisiyle mudaraba anlaşmasını yaptığı sırada İslam bankası isteyeceği kâr oranını da müşterisine bildirir. Kullanılacak fonun

miktar ve şartlarına göre İslam Bankası müşterilerden değişik kâr payları isteyebilir. Bu yöntemle fon kullandırmak ve malî destek sağlamak, proje uygulama alanına, başka bir ifadeyle piyasaya yeni giren, yetenekli fakat Malî kaynaktan mahrum girişimci kimselerin bu yeteneklerinden istifade etme amacına en uygun düşen yoldur (Safdari, Aghajani, Abdollahian, 2013:1).

3. İSLAMİ FİNANS ARAÇLARININ RAPORLANMASI

AAOIFI (Türkçe kısaltmasıyla ‘‘İFKMDO’’) ve UFRS’nin temel esasları birbirinden ayrıdır. UFRS (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları) normal kurumların muhasebe ve raporlamasına standartlar getirmekte iken, İFKMDO sadece İslami finansal kurumlar için standart yayınlamaktadır. Bu kuruluşlarla ilgili İFKMDO’nun başlıca amaçları şunlardır (Rımaz, 2014:76):

- ✓ İslami finansal krumlarla ilgili muhasebe ve denetim düşüncelerini geliştirmek,
- ✓ İslami finansal kurumların muhasebe ve denetim standartlarını hazırlamak, yayımlamak ve yorumlamak,
- ✓ İslami finansal kurumların muhasebe ve denetim standartlarını yeniden gözden geçirip, düzeltmek;
- ✓ Eğitim, periyodik bültenler yayımı, seminer, araştırma ve diğer araçlarla bu standartların uygulamasında rol oynamak.

İFKMDO’nun sukuklara özel muhasebe standardı yoktur bu yüzden şu anda dünyada işlem gören sukuklar UFRS standartları altında muhasebeleştirilmektedirler.

3.1. Murabaha Sukuk’un Raporlanması

Örnek: DeryaVarlık Kiralama Şirketi, 01.10.2014 tarihinde 364 gün vadeli 200.000 TL nominal değerli yönetim sözleşmesine dayalı sukuk ihraç etmiştir. VKŞ, yatırımcılarına yılda 4 kez (91 günde bir) gelir dağıtımında bulunacaktır. Yıllık getiri dağıtım oranı % 10’dur. Derya VKŞ’nin ihraç ettiği kira sertifikaları karşılığında yatırımcılardan topladığı bedeli vekil (kaynak kuruluş) statüsündeki Derya Katılım Bankası’na müşterileri ile yapacağı murabaha işlemlerinde kullanması için devredecektir (Gökgöz, 2015:164).

Derya Varlık Kiralama Şirketi’nin Kayıtları

Kira sertifikasının ihracı kaydı;

-----/.../...-----
022 YURTIÇİ BANKA 200.000

3760 İHRAÇ EDİLEN MENKUL DEĞERLER 200.000

-----./.../...-----

Sukuk ihracından toplanan fonların kaynak kuruluşu (vekil kuruluşu) aktarılması kaydı;

-----./.../...-----

1200 YURTIÇİ HAVALELER 200.000

022 YURTIÇİ BANKA 200.000

-----./.../...-----

Kaynak kuruluştan ilk 91 günlük kâr payı tutarının tahsil edilmesi kaydı; (200.000 x % 2,5 = 5.000 TL)

-----./.../...-----

022 YURTIÇİ BANKA 5.000

XXXX YURT İÇİ SATIŞLAR 5.000
-Kâr Payı Gelirleri

-----./.../...-----

İlk 91 günlük kar paylarının kupon tarihinde sukuk yatırımcılarına ödenmesi kaydı; (Stopaj oranı % 10)

-----./.../...-----

XXXX HİZMET ÜRETİM MALİYETİ 5.000

2200 VADESİZ HESAP 4.500
3800 ÖDENECEK VERGİLER 500

-----./.../...-----

İkinci, üçüncü ve dördüncü 91 günlük kar payı tahsilatları ile kupon ödemeleri de benzer şekilde kaydedilir.

Vade veya dönem sonunda kira sertifikası maliyetlerinin ilgili sonuç hesabına aktarılması kaydı;

-----./.../...-----

XXXX SATILAN HİZMET MALİYETİ XXX

XXXX HİZMET ÜRETİM MALİYETİ YANSITMA XXX

-----./.../...-----

-----./.../...-----

XXXX HİZMET ÜRETİM MALİYETİ YANSITMA XXX

XXXX HİZMET ÜRETİM MALİYETİ XXX

-----./.../...-----

Vade bitiminden kaynak kuruluştan sukuk bedellerinin tahsil edilmesi kaydı;

-----./.../...-----

022 YURTIÇİ BANKA 200.000

1200 YURTIÇİ HAVALELER 200.000

-----.../.../...-----

Vade bitiminde sukukların itfa edilmesi kaydı;

-----.../.../...-----

3760 İHRAÇ EDİLEN MENKUL DEĞERLER	200.000
2200 VADESİZ HESAP	200.000

-----.../.../...-----

3.2. Selem Sukuk'un Raporlanması

Örnek: Elif Lastik Üretim Şirketi yükümlü olarak üreteceği 30.000 adetlastığı 01.01.2012 tarihinde Selem sözleşmesi ile Yakut SPE'ye şu şartlarla satmıştır; sözleşmenin meblağı 30.000 TL'dir. Bu tutar 01.01.2012'de SPE tarafından tamamen üreticiye ödenmiştir (Rımaz, 2014:130).

Yakut SPE'nin kayıtları:

-----01/01/2012-----
100 KASA 30.000

10211 MAL KARŞILIĞI VESAİK FİNANSMANI 30.000
Selem sukuk ihracı

-----01/01/2012-----
10211 MAL KARŞILIĞI VESAİK FİNANSMANI 30.000

100 KASA 30.000
-----.../.../...-----

Selem sukuk sahibinin kaydı

-----01/01/2012-----
3108 DİĞER ALIM SATIM AMAÇLI MENKUL DEĞERLER 30.000

- Selem Sukuk
100 KASA 30.000

Selem sukuk alımı
-----.../.../...-----

Mallar 34.000 TL'ye satılmıştır ve Yakut SPE'ye olan borç ödenmiştir.

-----31/12/2012-----
100 KASA 34.000

- Selem Sukuk
XXXX YURT İÇİ SATIŞLAR 34.000

Seleme konu malların satışı
-----31/12/2012-----

XXXX SATILAN TİCARİ MALLARIN MALİYETİ 34.000
27099 (DİĞER STOKLAR) TİCARİ MALLAR 34.000

Satılan malların maliyet hesabına tasfiye edilmesi
-----31/12/2012-----

39080 SATICILARA BORÇLAR 34.000
100 KASA 34.000

SPE'ye olan borcun ödenmesi

-----.../.../...-----

3.3. İstisna Sukuk'un Raporlanması

Örnek: Ulaştırma Bakanlığı Ürmiye-Tebriiz şehirleri arasındaki mesafeyi kısaltmak için Ürmiye Gölü üzerinden bir köprü yapmayı planlamıştır. Bu köprünün toplam maliyeti 5.000 TL tahmin edilmiştir. İlgili bakanlık söz konusu projenin finansmanı için Urmu SPE ile bir anlaşma imzalamıştır. Urmu SPE 5.000 TL değerinde 7 yıllık İstisna sukuku ihraç etmiştir. Projenin toplam tutarı 5.000 TL olarak 01.01.2010'da SPE tarafından tek seferde yükümlüye ödenmiştir. Proje tamamlandıktan sonra 5 yıl süresince yıllık 200TL karşılığında yükümlü Z'ye kiralanacaktır (Rımaz, 2014:144).

-----01/01/2010-----		
100 KASA	5.000	
306 İSTİSNA SUKUK	5.000	
İstisna sukuk ihracı		
-----01/01/2010-----		
106 İSTİSNA İŞLEMİNDEN ALACAKLAR	5.000	
100 KASA	5.000	
İstisna işlemiyle ilgili meblağın yükümlüye ödenmesi		
-----01/01/2010-----		
100 KASA	200	
606 İSTİSNA İŞLEMİNDEN KÂR PAYI GELİRLERİ	200	
İstisnayla ilgili kiranın yükümlüden alımı (5 yıl boyunca tekrarlanacaktır)		
-----.../.../...-----		

3.4. İcara Sukuk'un Raporlanması

Örnek: 01.01.2011'de Mersin SPE, yükümlü Y ile bir ticari binanın 5 senelik İcara sözleşmesini şu koşullarla imzalıyorlar; 1 Ocak 2011'de yükümlü, ticari binayı SPE'ye 1.500 TL'ye devredecektir. Yükümlü söz konusu binayı 5 sene sonra 1.100 TL'ye geri alma taahhüdünde bulunur. SPE bu binayı vade sonuna kadar yılda 75TL'ye yükümlüye kiralayacaktır. Mersin SPE, finansmanı sağlamak için binanın alım değeri kadar İcara sukuku ihraç eder. SPE'nin sukuk sahiplerinden alacağı vekalet ücreti ise yılda 5 TL olacaktır. (Rımaz, 2014:100)

-----01/01/2011-----		
100 KASA	1.500	
303 İSTİSNA SUKUK	1.500	
İcara sukuk ihracı		
-----01/01/2011-----		

223 İCARA İŞLEMİNE İLİŞKİN MAL VARLIKLARI 1.500

100 KASA	1.500
İcaraya konu bina tutarın yükümlüye ödenip binanın teslim alınması	
-----31/12/2011-----	
100 KASA	75
603 İCARA İŞLEMİNDEN KÂR PAYI GELİRLERİ	75
İstisnayla ilgili kiranın yükümlüden alımı	
-----31/12/2011-----	
623 İCARA İŞLEMİNDEN KÂR PAYI GİDERLERİ	70
323 İCARA İŞLEMİNDEN BORÇLAR	70
Sukuk sahiplerinin kiradan paylarının hesaplarına koyulması	
-----.../.../...-----	
323 İCARA İŞLEMİNDEN BORÇLAR	70
100 KASA	70
-----.../.../...-----	

3.5. Muşaraka Sukuk'un Raporlanması

Örnek: A Şirketi, 20.000.000 TL'lık bir devremülk inşaat ihalesini bir yıl sonra teslim etmek üzere almıştır. Ayrıca projenin zamanında bitirilmemesi halinde, gecikilen her ay için %5 oranında eksik ödeme yapılması öngörülmüştür. Projenin maliyeti 14.000.000 TL olarak tahmin edilmiştir. A Şirketi, projenin maliyetinin 7.000.000 liralık kısmını özkaynakları ile, kalan kısmı için 7.000.000 liralık muşaraka sukuk ihracı gerçekleştirmiştir (Yılmaz, 2014:90). Buna göre sukuk yatırımcıları projeye finansman desteğinde bulunurken aynı zamanda %50 oranında projenin de sahibi olmaktadır. Dolayısıyla Projenin sonunda elde edilen gelir inşaat şirketi ve sukuk sahipleri arasında mudaraba sukukta olduğu gibi paylaşılacaktır. Ancak projenin sonunda zarar olması durumunda zarar, mudaraba sukuktan farklı olarak, sukuk yatırımcısı ile A şirketi arasında sermayeleri oranında paylaşılacaktır.

3.6. Mudaraba Sukuk'un Raporlanması

Örnek: B Şirketi, bir yıl sonra teslim etmek üzere 20.000.000 TL'lık bir devremülk inşaat ihalesini almıştır. Ayrıca projenin zamanında bitirilmemesi halinde, gecikilen her ay için %5 oranında eksik ödeme yapılması öngörülmüştür. Projenin maliyeti 14.000.000 TL olarak tahmin edilmiş ve bu projenin finansmanında kullanılmak üzere 14.000.000 TL'lık sukuk ihracı yapılmıştır. Buna göre projenin kârı olan 6.000.000 TL, sermaye sahibi olan sukuk sertifikası sahipleri ile inşaat firması (kaynak kuruluş, mudarip) arasında paylaşılacaktır (Yılmaz, 2014:88).

Buna göre eğer proje zamanında bitirilirse, 6.000.000 TL'lık gelirin yarısı sukuk yatırımcıları, diğer yarısı inşaat şirketi arasında bölüşülecektir. Ancak iki aylık bir gecikme söz konusu olursa, toplam 2.000.000 TL eksik tahsilat yapılacak ve toplamda 4.000.000 TL gelir tahsil edilerek paylaşılacaktır. Projenin 8 ay gecikmeli olarak teslim edilmesi halinde ise 4.000.000 liralık eksik tahsilâtla toplam 6.000.000 TL tahsil edilecektir. Dolayısıyla projeden 2.000.000 TL zarar edilmiş olacak ve bu zarar sermaye sahibi olan sukuk yatırımcısı tarafından karşılanacaktır.

SONUÇ

Günümüzde dünya ekonomisinin büyük kısmı geleneksel finansal araçlardan yararlanmaktadır. Bu ekonomide gerçek işlemlerin yapıldığı gibi, ekonomiye katkı sağlamayan yapay işlemlerde yapılmaktadır. İslami finansal araçlar sadece gerçek ekonomide kullanıldığı için, inançlı insanlar tarafından tercih edilmektedirler. Bu anlamda çalışmamızda öncelikle finansal araçlar ve İslami finansal araçlar ele alınmış olup daha sonra sukukların muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıyla ilgili kullanılan standartlar kısaca anlatıldıktan sonra taraflarca söz konusu araçların TFRS 7 ve 9'a uygun bir şekilde muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasını ele alınmıştır.

Sukukun, tahvil benzeri bir ürün olduğu söylenebilirken, aynı zamanda farklı özelliklere sahip olmasından dolayı hisse senetleri, menkulleştirilmiş ürünler ve ipotekli tahvillerle de kıyaslanabilmektedir. Sukukun, farklı yapılarda oluşturulabilmesine olanak vermesi, proje endeksli çıkartılarak reel sektörü fonlaması, varlığa dayanarak daha güvenli ürünler sunması gibi özellikleri sukuku, finans piyasasında önemli bir rol oynayan alternatif bir araç haline getirmiştir.

Sukukların İslam ekonomilerine paralel olarak Türkiye ekonomisinde önem kazanması ve bunu takiben faizsiz ekonomide kullanılmaya başlamasından sonra, sukukların muhasebeleştirilmesinin nasıl ve hangi standartlara göre yapılacağı sorusu gündeme gelmeye başlamıştır. Dahası muhasebeleştirilmenin tam olarak nasıl yapılacağının netlik kazanmaması da denetiminin eksik kalmasını netice vermiştir. Bu sorunun Türkiye faizsiz finans uygulanmasında tekrarlanmaması için İslam ekonomisindeki uygulamalarına bakılarak gerekli eğitim ve tedbirlerin alınması gereklidir. Örneğin; İslam ülkelerinde sıkı bir şekilde denetim yapan "İslami finansal kuruluşlar muhasebe ve denetim organizasyonu" İngilizce kısaltması ile (AAOIFI) buna örnek olarak verilebilir. AAOIFI, finans kurumlarının ihraçlarının islami

usullere uygun olup olmadığını denetlemesinin yanı sıra muhasebe kayıtlarını da inceleyerek uygun olup olmadığını denetlemektedir. Bu kurumların yanı sıra birçok İslam ülkesinde kurulmuş olan denetleme kurulu bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak; IFSB (İslami Finansal Hizmetler Kurumu), MASB (Malezya Muhasebe Standartları Kurulu), CIBAFI (İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi), CIBAFI (İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi) IIRA İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı verilebilir. Sonuç olarak İslam ekonomilerinde ki uygulamalarına bakılarak Türkiye’de Sukuk’un gerek akademisyenler gerek muhasebeciler tarafından tanınırlığın artırılması, muhasebesinin nasıl yapılacağı ile ilgili eğitimler verildikten sonra denetiminin de ne ölçülerde olacağının belirlenmesi ile söz konusu eksikliklerin de giderilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aslan, H. (2012). *Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Bayındır, S. (2005), *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Büyükkakın, F., & Önyılmaz, O. (2012), Faizsiz Finansman Bonusu Sukuk Ve Türkiye Uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(7).

Durmuş, A. (2010), Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhi Açından Tahlili. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 141-156.

Eskici, M. M. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması Ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Gökgöz, A. (2015), Kira Sertifikalarının (Sukukun) Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*.

Güngören, M. (2011). *Katılım Bankalarında Menkul Kıymet İhracının (Seküritizasyon) Yapısal Farklılık Gösteren Piyasalarda Uyum Modellemesi: Sukuk Örneği*. İstanbul: T.C. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi).

Küçükçolak, N. (2008), Faizsiz Finansman Sertifikası Sukuk'un Türk Sermaye Piyasası Açısından Değerlendirilmesi. *Finans, Politik & Ekonomik Yorumlar*, 45(520).

Örten, R., Kaval, H., & Karapınar, A. (2013). *Türkiye Muhasebe - Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Rımaz, M. (2014). *İslami Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Safdari, A., K. Aghajani, F. Abdollahian (2013), "Türkiye'de Katılım Bankacılığın Etkileri", *1st International Conference on New Directions in Business, Management, Finance and Economics*. Famagusta, Northern Cyprus.

Sevil, G. (2013), *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.

Tok, A. (2009). *İslami Finans Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirme*. Ankara: Sermaya Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi (Yeterlilik Etüdü).

Tunç, H. (2010), *Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulamaları*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.

Ulusever, T. (2009). Katılım Bankacılığının Türk Finans Sektörüne Getirdiği Yenilikler ve Açılımlar. *Uluslararası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*. Yalova: Yalova Üniversitesi.

Usmani, M. T. (1998), *An Introduction to Islamic Finance*.

Yakar, S., Kandır, S., & Önal, Y. (2013). Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Sukuk-Kira Sertifikası ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi. *Bankacılar Dergisi*(84), 72-94.

Yılmaz, E. (2014, Ocak). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 81-100.

İnternet Kaynakları

KGK. (2015). *TMS 32 Finansal Araçlar Sunum*. 06. 06. 2015 tarihinde Kamu Gözetimi - Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu: http://www.kgk.gov.tr/content_detail-345-1055-tms-tfrs-2015-seti.html## adresinden alındı